

державі. При цьому не має значення, в якій державі особа була засуджена (або, навпаки, виправдана).

Таким чином, принципи права є системоутворюючою, фундаментальною, універсальною категорією, яка визначає зміст і напрямки правового регулювання і поширюється на всіх суб'єктів права. Вони пов'язують між собою правову систему та учасників суспільних відносин з метою гармонізації інтересів громадян, суспільства і держави.

Правові принципи поділяються на загальноправові, тобто властиві праву в цілому, і на галузеві, притаманні окремим галузям права, таким як принципи чинності кримінального закону в просторі, серед яких виділяють територіальний принцип, принцип громадянства, універсальний та реальний принципи. Ознаками цих галузевих принципів є їх об'єктивно-суб'єктивний, спеціально-юридичний, нормативний характер, фундаментальність та системність.

Список використаної літератури:

1. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 24.01.2019).
2. Кедик В. П. Умови притягнення до кримінальної відповідальності за універсальним принципом. *Альманах міжнародного права*. 2015. Вип. 8. С. 123–129.

Ключові слова: кримінальне право, принципи, універсальний, реальний, екстрадиція, юрисдикція, кримінальне правопорушення, закон, конвенція.

Ключевые слова: уголовное право, принципы, универсальный, реальный, экстрадиция, юрисдикция, уголовное преступление, закон, конвенция.

Key words: criminal law, principles, universal, real, extradition, jurisdiction, criminal offense, law, convention.

СТЕПАНЕНКО ОКСАНА ВАСИЛІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри кримінального права, кандидат юридичних наук*

ТЕМПОРАЛЬНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ СИСТЕМАТИЧНОСТІ ЯК ОЗНАКИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

В попередніх дослідженнях нами встановлено, що систематичності як ознаки домашнього насильства, ст. 126-1 КК України передбачає вчинення особою три і більше рази діяння, при цьому в цю сукупність входить і попереднє притягнення до адміністративної відповідальності [1]. Однак, поза нашою увагою залишився досить цікавий аспект, а саме темпоральні характеристики систематичності.

КК України було доповнено ст. 126-1 «Домашнє насильство» Законом України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального про-

цесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами» від 06.12.2017 р., який набрав чинності 11.01.2019 року. Відповідно до ст. 4 КК України кримінальна протиправність і караність, а також інші кримінально-правові наслідки діяння визначаються законом про кримінальну відповідальність, що діяв на час вчинення цього діяння. Часом вчинення кримінального правопорушення визнається час вчинення особою передбаченої законом про кримінальну відповідальність дії або бездіяльності.

Виходячи із вищевикладених положень, при встановленні систематичності, як ознаки домашнього насильства можуть враховуватися ті діяння, які були вчинені після 11 січня 2019 року.

Однак на практиці ситуація абсолютно інша. Так, відповідно до матеріалів Моніторингу ситуації реагування системи правосуддя на вчинення домашнього насильства та насильства за ознакою статі 2019 р. у справах 523/3115/19, 326/842/19, 276/695/19, 581/668/19, 584/773/19, 483/1561/19, 377/813/19, 657/1021/19, 243/12901/19, 185/9433/19, 643/10183/19, 936/841/19, 591/4557/19, 194/1870/19, 202/5312/19, 485/1577/19, 351/2672/19, 346/2622/19 без урахування випадків, що мали місце до 2019 р., не можна було б встановити систематичність вчинення домашнього насильства. У провадженнях 346/2622/19, 202/5312/19 всі епізоди, на які посиляється суд, мали місце до 11 січня 2019 р. У справі 473/888/19 суд посилався лише на два випадки домашнього насильства (один 2018 р. і один 2019 р.) [2].

І тут безумовно виникає питання як така судова практика співвідноситься з принципом незворотності дії кримінального закону в часі. Положення ст. 5 КК України розкривають зміст положень ч. 1 ст. 58 Конституції України, а саме: «Закон про кримінальну відповідальність, що встановлює злочинність діяння, посилює кримінальну відповідальність або іншим чином погіршує становище особи, не має зворотної дії в часі».

Крім цього, слід зауважити, що рішенням від 5 квітня 2001 року № 3-рп/2001 у справі про податки КСУ роз'яснив, що Конституція України закріпила принцип незворотності дії в часі законів та інших нормативно-правових актів (ч. 1 ст. 58). Це означає, що дія закону та іншого нормативно-правового акта не може поширюватися на правовідносини, які виникли і закінчилися до набрання чинності цим законом або іншим нормативно-правовим актом. Закріплення принципу незворотності дії в часі законів та інших нормативно-правових актів є гарантією безпеки людини і громадянина, довіри до держави. Винятки з цього конституційного принципу, тобто надання закону або іншому нормативно-правовому акту зворотної сили, передбачено ч. 1 ст. 58 Конституції України, а саме: коли закони або інші нормативно-правові акти пом'якшують або скасовують відповідальність особи.

Також важливо зазначити, що ст. 7 Конвенції про захист прав і основоположних свобод людини від 1950 року визначає, що нікого не може бути визнано винним у вчиненні будь-якого кримінального правопорушення на підставі будь-якої дії чи бездіяльності, яка на час її

вчинення не становила кримінального правопорушення згідно з національним законом або міжнародним правом. Також не може бути призначене суворіше покарання ніж те, що підлягало застосуванню на час вчинення кримінального правопорушення.

ЄСПЛ у Рішенні від 21 січня 2003 року справі Veeber v. Estonia відхилив аргумент влади Естонії про те, що через судову практику Верховного Суду Естонії при застосуванні і тлумаченні статті 148-1 Кримінального кодексу Естонії 1995 року ризик настання кримінальної відповідальності був для заявника передбачуваним. ЄСПЛ зазначив, що рішення Верховного Суду Естонії, на які посилалася влада цієї країни, були винесені у квітні 1997 року та в січні 1998 року, тобто після здійснення заявником інкримінованих йому діянь. Виходячи з цього заявник, звертаючись до тексту кримінального закону, не міг передбачати, що він буде засуджений за свою діяльність. Отже, національні суди ретроспективно застосували зміни до кримінального закону 1995 року щодо поведінки, яка до цього не вважалася кримінально караною, чим порушили пункт 1 статті 7 Конвенції. В цій справі ЄСПЛ зазначає, що принципово важливим у контексті дотримання пункту 1 статті 7 Конвенції при застосуванні кримінального закону до тривалої злочинної діяльності є питання про те, чи могла особа з достатньою мірою достовірності передбачати правові наслідки своєї діяльності і відповідно до цього коригувати свою поведінку.

В контексті зазначеного, ми вважаємо, що є неприпустимим та таким, що порушує принцип незворотності дії кримінального закону в часі врахування при встановленні систематичності як ознаки домашнього насильства вчинення особою діяння до набрання ст. 126-1 КК України чинності. Поряд з цим, важливо зауважити, що якщо такі діяння утворюють склади адміністративних або кримінальних правопорушень, з врахуванням строків давності притягнення до відповідальності, вони повинні отримати свою правову оцінку.

Окремо, слід зупинитися на особливостях врахування при визначенні систематичності як ознаки домашнього насильства попереднього притягнення до адміністративної відповідальності. Зауважимо, що ст. 173-2 КУпАП передбачає відповідальність за вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі, невиконання термінового заборонного припису або неповідомлення про місце свого тимчасового перебування. Як зазначає С.Я. Лихова існуюча судова практика йде переважно по шляху встановлення системності за рахунок так званої адміністративної преюдиції за два попередні епізоди домашнього насильства, що хоча прямо не передбачено диспозицію вказаної статті КК України, але й не суперечить їй, тим більше, що для притягнення особи до адміністративної відповідальності за домашнє насильство за ст. 173-2 КпАП України достатньо й одного епізоду [3].

Поряд з цим, ст. 39. КУпАП передбачає положення щодо строку, після закінчення якого особа вважається такою, що не була піддана адміністративному стягненню, а сама: «Якщо особа, піддана адміністративному стягненню, протягом року з дня закінчення виконання стягнення не

вчинила нового адміністративного правопорушення, то ця особа вважається такою, що не була піддана адміністративному стягненню».

Враховуючи зазначене вище, ми вважаємо, що притягнення особи до адміністративної відповідальності за ст. 173-2 КУпАП до вступу в законну силу ст. 126-1 КК України (тобто до 19.01.2019 р) не може бути враховано при визначенні систематичності як ознаки домашнього насильства. Крім того, якщо пройшов визначений у ст. 39 КУпАП строк, то попереднє притягнення до адміністративної відповідальності за ст. 173-2 КУпАП теж не може бути враховане при кваліфікації за ст. 126-1 КК України.

Список використаної літератури:

1. Степаненко О., Агапова К. Кількісний критерій систематичності як ознака домашнього насильства. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. №4. С. 323-327.
2. Моніторинг ситуації реагування системи правосуддя на вчинення домашнього насильства та насильства за ознакою статі: 2019 URL: <https://www.dcaf.ch/sites/default/files/publications/documents/Ukrainian%20019%20PRAVO%20Monitoring%20report.pdf> (дата звернення: 23.04.2021)
3. Лихова С. Я. Деякі процесуальні проблеми подолання домашнього насильства. *Наукові праці Національного авіаційного університету*. Серія: Юридичний вісник «Повітряне і космічне право». 2020. №2(55). С. 191-195.

Ключові слова: домашнє насильство, систематичність, систематичність домашнього насильства.

Ключевые слова: домашнее насилие, систематичность, систематичность домашнего насилия.

Key words: domestic violence, systematic nature, systematic nature of domestic violence.

ТАВЛУЙ ОЛЕНА ВІКТОРІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри кримінального права, кандидат юридичних наук*

РОЗГОЛОШЕННЯ ТАЄМНИЦІ УСИНОВЛЕННЯ: ОКРЕМІ АСПЕКТИ

Соціально-правовий захист дитинства є одним із основних показників розвитку суспільства, його благополуччя, цивілізованості та захищеності. Найвищий ступінь цього захисту – кримінально-правова охорона дитинства, яка забезпечує можливість застосування найсуворіших санкцій до осіб, які завдають істотної шкоди інтересам фізичного, психологічного, соціального, морального розвитку неповнолітніх, адже посягання на ці правовідносини вирізняються підвищеною суспільною небезпекою.